

'PRAAT OPENLIJK OVER SEKSUELE GEAARDHEID'

Een transgender, biseksuele jongen of lesbische meid in je behandelgroep? Praat erover, adviseren mensen uit het veld. 'Achteraf gezien hadden we het er meteen over moeten hebben, want daarna was het geen issue meer.'

DOOR MEREL VAN DORP BEELD: ESTHER DIJKSTRA

Hij voelt zich een meisje, maar is fysiek een jongen. Is deze jongere plaatsbaar op een meidengroep? Het team van een meidenopvang bij De Hoenderloo Groep (DHG) kreeg deze vraag vorig jaar voor het eerst voorgelegd, vertelt clusterleider Remco Verschuur. "Toen we de aanmelding van hem, of dus haar, kregen, was het wel even spannend. Over de vraag of ze wel of niet op de meidengroep kon komen wonen, liepen de meningen binnen het team sterk uiteen. Sommigen hadden er moeite mee, ook omdat ze fysiek nog man was. We vroegen ons af of we grip konden houden op wat dit teweegbracht op de groep. En of we de veiligheid van de meiden konden waarborgen, van wie sommigen seksueel wervend gedrag vertonen."

In een vergadering bespraken ze alle voors en tegens. Verschuur: "Uiteindelijk besloten we de gok te wagen. Bij een ander team zou er, misschien vanuit levensbeschouwelijke overtuiging, meer weerstand zijn geweest. Het hielp wel dat de jongere zich vrouwelijk gedroeg." En als er wel weerstand was geweest? Was het dan een optie om de jongere een plek te weigeren? "In de visie van De Hoenderloo Groep is iedereen welkom", reageert Verschuur. "Als je niet kunt omgaan met jongeren die niet doorsnee zijn, ontbreekt het je aan professionaliteit. Maar het was goed om alle vragen en zorgen vooraf te bespreken."

TENT

Dan was er nog een ander probleem: de jongere wilde niet aan de groep vertellen over haar transgenderidentiteit. "We zijn daarin mee gegaan, maar op dag twee stond er al een groepsgenoot nieuwsgierig aan de badkamerdeur te trekken terwijl ze stond te douchen. De behandelcoördinator en mentor bespraken vervolgens met haar hoe ze toch het gesprek met de groep aan kon gaan. Welke vragen kon ze verwachten, waarop wilde ze wel of

MEER WETEN OVER LHTB-JONGEREN?

- ✓ *A place of respect: A guide for group care facilities serving transgender and gender non-conforming youth* van J. Markamer, National Center for Lesbian Rights (2011). <http://tinyurl.com/transgenderproblems>.
- ✓ Het afstudeeronderzoek *Het gaat niet over seks. Een onderzoek naar seksuele diversiteit in de jeugdhulpverlening* is te lezen op movisie.nl/LHBT-emancipatie.
- ✓ Advies over transgenderidentiteit is te krijgen via transvisiezorg.nl.

geen antwoord geven? Uiteindelijk legde ze haar groepsgenoten alles zo goed uit dat er nauwelijks vragen waren. Het werd geaccepteerd, was geen issue meer. Achteraf gezien hadden we het er meteen over moeten hebben. Aansluitend hebben we de ouders verteld dat we een transgender op de groep hadden. Daar werd heel relaxed op gereageerd."

Specifieke gesprekken over het onderwerp werden verder niet ingelast. "Over seksualiteit wordt al regelmatig gepraat, aan de hand van het Vlaggensysteem (handleiding over seksueel gezond en adequaat gedrag, MvD). Dat moet ook, want de meiden zitten veel aan elkaar. Wij waren niet bang dat zij zich ook gender-non-conform zouden gaan gedragen. Of ze op vakantie samen met een meisje in een tent mag slapen? Ja, maar ik zou haar wel indelen bij een meisje dat geen grensoverschrijdend gedrag vertoont." Verschuur vermoedt dat hij komende jaren vaker met transgenderjongeren te maken krijgt – een andere aanmelding kwam ook al binnen.

MEER AANDACHT

Die voorspelling zou weleens waar kunnen zijn, want het aantal mensen dat zijn of haar geslacht wil laten veranderen is in

LHTB-ADVIEZEN

- ✓ Plaats transgenderjongeren in een gemengde groep of in een groep met dezelfde sekse als de seksevoorkeur van de jongere. Transgenders geboren als jongen kunnen vanwege verhoogde kans op fysiek en verbaal geweld sowieso soms beter niet in een jongensgroep worden geplaatst.
- ✓ LHTB'jeugd is vatbaarder voor fysiek en verbaal geweld, misbruik, depressie en andere problemen. Creëer een respectvolle, veilige omgeving, wees alert of zulke problemen zich voordoen en grijp bijtijds in.
- ✓ Bekijk filmpjes over het onderwerp met jongeren en bespreek open wat ze denken en vinden. Achterin het afstudeeronderzoek *Het gaat niet over seks* staat een lijst met suggesties voor filmmateriaal.
- ✓ Zorg dat transgenderjongeren privacy hebben bij douchen of zwembadbezoek.
- ✓ Bestempel bijzondere haar- of kledingdracht van een jongere niet als afwijkend of provocerend.
- ✓ Trek als directie en personeel één lijn wat betreft de begeleiding van LHTB'jeugd. Training is daarbij nodig.
- ✓ Stel een anti-pestprotocol op en laat groepsleiders beloven privacy en identiteit van LHTB'ers te respecteren.

de afgelopen drie jaar gestegen met 200 procent, meldde de Vrije Universiteit vorig jaar. Onder degenen die genderzorg zochten bij het VU-ziekenhuis, bevonden zich ruim tweehonderd kinderen en adolescenten.

In andere landen, zoals België en Engeland, is ook een forse toename zichtbaar. Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat 13 procent van de jongeren in residentiële opvang lesbisch, homoseksueel, transgender of biseksueel (LHTB) is, of zich niet gender-conform gedraagt. In Nederland zou het aantal LHTB'ers in de opvang en jeugdhulp vergelijkbaar kunnen zijn. Zo heeft 10 procent van de Nederlandse jongeren wel eens seks gehad met iemand van hetzelfde geslacht of zou dat willen – cijfers die overeenkomen met Britse en Amerikaanse onderzoeken. Naar schatting 2 tot 5 procent van de bevolking noemt zichzelf lesbisch, homo- of biseksueel; bij scholieren is dat percentage vergelijkbaar.

Geen verwaarloosbare groep, zeker niet omdat 'anders zijn' gepaard gaat met problemen. Zo voelt 80 procent van de Amerikaanse scholieren zich onveilig op school vanwege zijn of haar geaardheid. In Nederland verdubbelde het aantal politieaanmeldingen van LHTB-discriminatie in een jaar tijd naar bijna 1200. Bij lesbische, homo- en biseksuele jongeren is de kans op (poging tot) suicide vijf maal hoger dan bij hetero's. Het is dus belangrijk dat er open over LHTB wordt gesproken, zodat de risico's in kaart kunnen worden gebracht en kunnen worden vermindert.

Toch is er weinig bekend over de bespreekbaarheid van LHTB in de jeugdzorg. Alweer even geleden onderzocht de gemeente Amsterdam hoe jongerenwerkers beter met jongeren over homo-

seksualiteit konden praten. Ze trainde daarin in 2009 een kleine zeventig jongerenwerkers. Dat bleek hard nodig, want er was veel onwetendheid onder de jongeren en jongerenwerkers – "Elke homoseksuele man wil met zijn mannelijke collega het bed induiken" – én schroom bij jongerenwerkers om over seksuele diversiteit te praten. Ingrijpen bij homofobe opmerkingen lijken de meeste jongerenwerkers wel te doen, maar luchtig een gesprek aangaan blijkt lastiger. In de recent gepubliceerde evaluatie van dit dialoogproject, *Homoseksualiteit Verankerd*, geeft 42 procent van de jongerenwerkers aan dat ze graag gesprekstechnieken zouden aanleren om beter het gesprek aan te gaan.

Ook uit een kleinschalig onderzoek dat studenten sociaal-pedagogische hulpverlening deden in opdracht van Movisie, komt naar voren dat hulpverleners gesprekken over seksuele diversiteit moeilijk vinden. Helemaal als het om gender-non-conform gedrag gaat, zoals wanneer jongens hakken of jurken dragen. Dit najaar starten Movisie en het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) daarom in opdracht van het ministerie van VWS een onderzoek naar seksuele diversiteit op de jeugdzorgwerkvloer (zie voetnoot).

BLOTE BILLEN

Vermeng seksuele geaardheid niet met seks als je erover praat", adviseert pleegzorgmedewerker Jolanda Pouls van Entréa Jeugdzorg. "Dat gebeurt nog regelmatig." Ze bespeurt nog veel hokjesdenken en verwarring als het over homoseksualiteit gaat. "Ik had bijvoorbeeld een cliënte die seksueel was misbruikt door haar vader. Haar moeder vond het fijn dat ze naar lesbische pleegouders ging, want daar kon dat volgens haar niet gebeuren.

Wat natuurlijk een verkeerde veronderstelling is."

Pouls komt in haar werk niet alleen LHTB-jongeren tegen, maar ook homoseksuele en lesbische pleegouders. Hun geaardheid brengt ze niet expliciet ter sprake. Ze praat liever breder over identiteit: in welke cultuur zijn ze opgegroeid, in wat voor soort gezin leven ze, welke normen en waarden brengt een pleegkind mee en hoe gaan ze om met verschillen. "Dat doet ertoe", zegt Pouls, zelf lesbisch. "Hun seksuele geaardheid is wat mij betreft van vrij beperkte invloed op hoe zij het kind kunnen helpen. Een onverwerkt verdriet uit iemands jeugd kan veel meer invloed hebben op of een pleegouder er voldoende voor een kind kan zijn."

Ze adviseert hulpverleners om het met ouders en jongeren vooral over seksualiteit in het algemeen te hebben. Bijvoorbeeld of je in je blote billen over de gang loopt of niet. Ook Remco Verschuur vindt het een goed idee om LHTB-jongeren niet te veel in een apart hokje te plaatsen: "Of het nou gaat om een lesbische of heteroseksuele jongere of een transgender, wat ertoe doet is hoe ze sociaal-emotionele en seksuele ontwikkeling bespreekt." ●

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en Movisie onderzoeken de bespreekbaarheid van seksuele en genderidentiteit in de jeugdsector. Wie wil meewerken aan het onderzoek, kan tot midden september de vragenlijst invullen via: <http://tinyurl.com/n6jmech>.

“Vermeng seksuele geaardheid niet met seks”